

Europska komisija objavila vodič o dobroj izbornoj praksi za osobe s invaliditetom

Svaki građanin zaslužuje pravo glasati, sudjelovati u kampanji, kandidirati se na izborima i učinkovito obnašati dužnost, ali mnogi građani

s invaliditetom suočavaju se s preprekama i nedostatkom potpore koja im je potrebna za ispunjenje ovih prava.

Europska komisija objavila je vodič o dobrim izbornim praksama u državama članicama koji se bavi sudjelovanjem građana s invaliditetom u izbornom procesu kako bi riješila ovo pitanje. Vodič je dio Strategije za prava osoba s invaliditetom 2021.-2030. Komisija je napisala vodič u suradnji sa državama članicama i u okviru Europske mreže za suradnju na izborima, te uz doprinose Europskog foruma osoba s invaliditetom (EDF) i drugih organizacija osoba s invaliditetom. Objavljen je prije europskih izbora 2024. i sadrži dobre prakse i savjete koji se mogu primijeniti na europske izbore, kao i na nacionalne, regionalne ili lokalne izbore. Brojni slučajevi i preporuke također su uključeni u Izvješće EDF-a o ljudskim pravima o političkom sudjelovanju.

Posebno se ističe korisnost Dodatka I. vodiča pod nazivom „Okvir za omogućavanje pristupa izborima osobama s invaliditetom“. Ovaj Prilog predstavlja konkretan kontrolni popis radnji koje države članice moraju poduzeti prije, tijekom i nakon izbora. Osobito se pozdravlja snažan fokus okvira na značajno uključivanje reprezentativnih organizacija osoba s invaliditetom tijekom izbornog ciklusa.

Dijelovi vodiča

Ključni fokus vodiča je isticanje primjera dobre prakse među državama članicama, u kojima su udovoljene potrebama građana s invaliditetom. Njegovi prilozi sadrže primjere popisa za provjeru, uputa i dijagrama koje su dale države članice kako bi pokazale kako se njegovi savjeti mogu primijeniti za različite metode glasovanja. Vodič donosi opsežne preglede izbornog procesa i načina na koji se on može poboljšati. Uključuje:

- **Okvire EU i međunarodne standarde** koji štite politička prava osoba s invaliditetom, kao što je UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.
- **Okruženja koja podržavaju sudjelovanje** u izborima – ne samo u smislu fizičke pristupačnosti, već i u akcijama podizanja svijesti i mijenjanju stavova. Jedan primjer dolazi iz Finske, gdje je kanal emitirao debate na “Lakom finskom”.
- **Kako doprijeti do osoba s invaliditetom** tijekom izbornog ciklusa kroz poboljšanje pristupačnosti komunikacijskih i reklamnih materijala. Na primjer, Nizozemska nudi

online alat za lociranje pristupačnih biračkih mjesta za osobe s invaliditetom.

- **Univerzalni dizajn i razumna prilagodba** u izbornom ciklusu iz perspektive postupaka, objekata i materijala. Na primjer, nekoliko zemalja koristi mobilne glasačke kutije, gdje izborni službenici odlaze do mjesta boravka ili prebivališta određenih osoba s invaliditetom.

Vodič također analizira područja izbornog procesa koja države članice često zanemaruju i predlaže rješenja za poboljšanje pristupačnosti, kao što je političko oglašavanje. U Španjolskoj se od političkih organizacija traži da osiguraju da su njihove javne aktivnosti pristupačne osobama s invaliditetom. To uključuje pristupačne web stranice, tiskane materijale u pristupačnim formatima, usluge telefonske pomoći i alternativne audio-vizualne formate.

Naposljetku, prilozi daju primjere koje države članice trebaju koristiti:

- Prilog I. predstavlja konkretan okvir radnji koje države članice mogu slijediti.
- Prilozi 2-6 predstavljaju primjere dobre prakse, kao što su kontrolne liste zahtjeva pristupačnosti biračkih mjesta.
- Prilozi 6-11 predstavljaju usporedbe između država članica o pitanjima kao što su koncept invaliditeta, pristupačnost izbora i različite vrste opcija glasanja.

Što nedostaje?

Vodič nudi opsežan popis primjera o načinima na koje se izborni procesi mogu učiniti pristupačnijim. Međutim, kako je sada, osobe s invaliditetom i dalje će se suočavati s konkretnim razlikama u svom pravu glasa i pravu kandidiranja ovisno o državi članici EU u kojoj žive. Mnoge države članice još uvijek imaju pravne prepreke glasačkim pravima, na primjer, osobe s intelektualnim ili psihosocijalnim poteškoćama.

Vodič pruža savjete o optimizaciji pristupačnosti izbornih procesa, ali mu nije svrha baviti se temeljnom potrebom davanja prava glasa osobama s invaliditetom bez obzira na poslovnu sposobnost. To je (nedovoljno) obrađeno u Preporuci Komisije o uključivim i otpornim izbornim procesima. Dok vodič predstavlja koristan izvor za mnoga izborna tijela o tome kako bolje olakšati sudjelovanje, važno je prvo se pozabaviti ključnim problemom: mnoge osobe s invaliditetom još uvijek su zapele na prvoj prepreci – jednakim izbornim pravima.

Vodič je u cijelosti dostupan [ovdje](#).

Preporuke Komisije nedovoljno se bave izbornim pravima osoba s invaliditetom

U sklopu paketa Obrana demokracije, Europska komisija objavila je dvije preporuke koje se dotiču važnosti uzimanja u obzir osoba s invaliditetom i njihovih predstavničkih organizacija u političkom i javnom životu te izbornim procesima. Jedna preporuka odnosi se na uključive i otporne izborne procese u Uniji. Druga razmatra promicanje angažmana i učinkovitog sudjelovanja građana i organizacija civilnog društva u procesima donošenja javnih politika.

Preporuka o izborima

Europski forum osoba s invaliditetom (EDF) naglašava kako cijeni to što Europska komisija izričito preporučuje državama članicama da „podrže izbornu sudjelovanje osoba s invaliditetom, kao glasača i kandidata, te spriječe i uklone prepreke na koje nailaze prilikom sudjelovanja na izborima”.

U tom smislu, komisija poziva zemlje EU da uklone “opće oduzimanje izbornih prava osobama

s intelektualnim i psiho-socijalnim teškoćama bez individualne procjene i mogućnosti sudske revizije”. EDF se slaže s ovom izjavom, ali podsjeća Komisiju i sve države članice da je dopuštanje pojedinačnog uskraćivanja izbornih prava još uvijek kršenje ljudskih prava osoba s invaliditetom. Legitimiranje individualnog lišavanja izbornih prava na temelju invaliditeta – što je značenje iza „bez individualne procjene i mogućnosti sudskog preispitivanja” – protivno je promjeni paradigme UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, a posebno Članka 29. o sudjelovanju u političkom i javnom životu.

Također, navodi se kako Komisija nije izričito zatražila od država članica da poduzmu potrebne zakonske reforme kako bi se maksimalno povećao jednak pristup izbornim procesima osiguravajući da osobe s invaliditetom mogu glasovati neovisno i tajno.

Pozitivne točke uključuju:

- Pozivaju se države članice da podrže osobe s invaliditetom kao izborne službenike i potiču se zemlje da koriste vodič o dobrim izbornim praksama kako bi podržale sudjelovanje osoba s invaliditetom u izborima.
- Uvodna izjava 17, u kojoj Komisija ponavlja izjavu EDF-a za Međunarodni dan osoba s invaliditetom o tome da su osobe s invaliditetom nedovoljno zastupljene kao zastupnici u Europskom parlamentu.

Ista uvodna izjava potiče političke stranke da se u svojim kampanjama bave potrebama osoba s invaliditetom, na primjer, pridržavanjem zakona o pristupačnosti i pružanjem razumne prilagodbe. Međutim, to je ohrabrivanje razvodnjeno u glavnim člancima preporuke, u kojima se također ne govori o podzastupljenosti osoba s invaliditetom kao kandidata.

Sve u svemu, potrebno je više spominjanja prava osoba s invaliditetom na pristupačan, uključiv izborni proces.

Preporuka o sudjelovanju u kreiranju politika

Preporuka o promicanju sudjelovanja građana i civilnog društva u kreiranju javnih politika uključuje pozitivne točke:

- Ističe potrebu za jednakim mogućnostima i “pluralitetom mišljenja” u građanskom sudjelovanju, uključujući i mišljenja osoba s invaliditetom među ostalim podzastupljenim skupinama.

- Opći okvir poziva sve države članice da “osiguraju načine za sudjelovanje na nediskriminirajući i pristupačan način [...] bez pretjeranih formalnosti i besplatno.” O tome se govori u specifičnom kontekstu potreba osoba s invaliditetom.

U svom popisu specifičnih mjera za potporu i zaštitu građanskog prostora, preporuka spominje mogućnost uznemiravanja i prijetnji prema organizacijama civilnog društva, *online* i *offline*. Naglašava potrebu da telefonska linija za pomoć i druge usluge podrške budu dostupne, povjerljive i nediskriminirajuće za osobe s invaliditetom.

Naposljetku, preporuka također poziva države članice da osiguraju financiranje i druge resurse koji omogućuju organizacijama civilnog društva da obavljaju svoj posao.

Europski parlament usvojio rezoluciju o inovativnoj strategiji humanitarne pomoći

U Europski parlament je u studenom 2023. godine usvojio rezoluciju o tome kako izgraditi “inovativnu strategiju humanitarne pomoći: osvrt na trenutne i zaboravljene krize”. Izvješće naglašava važnost:

- uspostavljanja boljeg preventivnog djelovanja
- poboljšanje otpornosti i povećanje kapaciteta za odgovor na hitne situacije, s naglaskom na uključivanje i zaštitu rizičnih skupina.

Izvješće uključuje snažne reference na osobe s invaliditetom i rodno osviještenu politiku.

Upućivanje na osobe s invaliditetom

Europski parlament zauzeo je ambiciozan stav da poboljša uključivanje osoba s invaliditetom u humanitarnu pomoć, u skladu sa zahtjevima Europskog foruma osoba s invaliditetom.

Izvješće:

- traži od Komisije da ojača strategiju za prava osoba s invaliditetom 2021. – 2030. kako bi se osiguralo da se zahtjevi osoba s invaliditetom učinkovito rješavaju u okviru humanitarne pomoći koju financira EU.

- traži od Komisije da bolje ocijeni, pozabavi se i prati potrebe i učinkovit pristup humanitarnoj pomoći „najranjivijih skupina“, posebno osoba s invaliditetom i međusektorskih ranjivosti.
- zahtijeva prikupljanje raščlanjenih podataka o osobama s invaliditetom u humanitarnom kontekstu, promičući korištenje kratkog skupa pitanja Washingtonske grupe.
- traži od Komisije da se savjetuje s civilnim društvom i organizacijama koje predstavljaju osobe s invaliditetom u svim fazama pripreme strategije, naglašavajući potrebu za ranim razmatranjem i namjenskim proračunima u svim fazama planiranja i donošenja odluka
- navodi da naponi za rješavanje sadašnjih i budućih humanitarnih izazova moraju biti vođeni pristupom osjetljivim na sukobe i usmjerenim na ljude. Ovaj pristup treba odgovoriti na različite humanitarne potrebe svih ljudi i zajednica, posebno žena, djece i osoba s invaliditetom, te osigurati zaštitu njihovih prava prema međunarodnom humanitarnom pravu.

- Ističe izazove s kojima se osobe s invaliditetom i manjine suočavaju pri pristupu humanitarnoj pomoći zbog marginalizacije, aktivnog ciljanja na terenu ili svog slabog društveno-ekonomskog položaja.
- Potiče korištenje markera invaliditeta Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj za praćenje napretka postignutog u humanitarnom djelovanju.
  - Pozivanje Komisije da podrži Europsku službu za vanjsko djelovanje u ažuriranju smjernica EU-a o djeci i oružanim sukobima i osigura njihovu provedbu.

Izvješće također ima interseksijski pristup navodeći da se postojeće strukturne rodne nejednakosti pogoršavaju tijekom kriza i da su stoga žene i djevojčice, kao i najmarginaliziranije skupine koje trpe različite i isprepletene oblike diskriminacije – poput osoba s invaliditetom – nerazmjerno pogođena sukobima, prirodnim katastrofama ili opasnostima od klimatskih promjena.

Što nedostaje?

Iako ovo izvješće pokazuje vrlo pozitivan razvoj, EDF napominje da sljedeća ključna područja nisu navedena:

Usklađivanje – Osobe s invaliditetom dijele iste temeljne humanitarne potrebe kao i šira pogođena populacija. Posljedično, svi redovni pružatelji usluga moraju osigurati potpunu pristupačnost za osobe s invaliditetom u svim aktivnostima, poput pružanja hrane, vode i skloništa.

Razumna prilagodba – Uz pristupačnost, mora postojati namjenski proračun za pružanje razumne prilagodbe u pružanju humanitarne pomoći i uključivo savjetovanje/planiranje. Bez toga će za mnoge ljude ostati barijere.

Obuka – kako bi se inkluzivna politika mogla učinkovito provoditi, inkluzija osoba s invaliditetom mora biti izričit dio redovite obuke osoblja humanitarnih organizacija.

Izvešće OECD-a o umjetnoj inteligenciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom

U Dana 24. studenog 2023., OECD (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) objavio je svoje izvješće o “Korištenje umjetne inteligencije (AI) za podršku osobama s invaliditetom na tržištu rada”, koje razmatra dvostruku prirodu umjetne inteligencije (AI) koja istovremeno može olakšati ali i stvoriti prepreke pri zapošljavanju osoba s invaliditetom.

Opsežno istraživanje OECD-a, koje je uključivalo intervju s više od 70 dionika, rezultiralo je izvješćem o istraživanju koje gleda na mogućnosti rješenja pokretanih umjetnom inteligencijom, ali se također bavi inherentnim rizicima i izazovima povezanim s povećanom upotrebom umjetne inteligencije. Europski forum osoba s invaliditetom (EDF) pridonio je ovom izvješću kao predstavnik dionika, a Haydn Hammersley i Kave Noori iz tajništva EDF-a pružili su uvid i stručnost.

O izvješću

Izvešće identificira četiri kategorije alata pokretanih umjetnom inteligencijom koji mogu podržati osobe s invaliditetom na tržištu rada:

1. Rješenja usmjerena na osobe s invaliditetom koja nude izravnu pomoć
2. Rješenja za prilagodbu okoliša koja mijenjaju radno mjesto
3. Rješenja pristupačnosti na meta razini koja pojednostavljaju procese podrške

4. Inovativni alati koji otvaraju nove putove zapošljavanja koji su prije bili nedostupni osobama s invaliditetom

Izvešće također govori o potrebi da vlade ažuriraju svoje politike kako bi bolje iskoristile potencijal umjetne inteligencije i zaštitile prava osoba s invaliditetom.

Doprinosi Europskog foruma osoba s invaliditetom izvješću

Haydn Hammersley, EDF-ov koordinator za socijalnu politiku, istaknuo je zabrinutost oko zaštite privatnosti osoba s invaliditetom. Naglasio je bojazan da bi AI poslodavcima neizravno mogao otkriti status invaliditeta čak i ako ga osoba ne želi otkriti. Također je naglasio važnost istinskog razumijevanja potreba osoba s invaliditetom pri razvoju tehnologije kako bi se osigurala njezina korisnost i relevantnost.

Kave Noori, EDF-ov službenik za politiku umjetne inteligencije, osvrnuo se na potrebu uključivanja svih vrsta invaliditeta u proces sukreiranja rješenja umjetne inteligencije. Rekao je da se moraju povećati očekivanja o tome kada će AI rješenja biti spremna za puštanje na tržište ako želimo osigurati da su proizvodi sigurni i uključivi, posebno kada se AI rješenja koriste u visokorizičnim situacijama, kao što je odlučivanje tko će dobiti posao.

Važni zaključci iz izvješća

AI ima potencijal produbiti nejednakosti

Jaz u zapošljavanju osoba s invaliditetom nije se smanjio u posljednjih 10 godina: osobe s invaliditetom imaju 2,3 puta veću vjerojatnost da će biti nezaposlene nego osobe bez invaliditeta. OECD je utvrdio razliku od 27 postotnih bodova u stopama zaposlenosti između ovih skupina. Iako umjetna inteligencija ima potencijal produbiti nejednakosti ako se njome ne upravlja pravilno, prema izvješću ona također nudi mogućnosti za stvaranje inkluzivnijeg radnog okruženja i rušenje prepreka.

Sama umjetna inteligencija možda neće biti dovoljna da premosti jaz u zapošljavanju

Nadalje, tehnologije umjetne inteligencije mogu se prilagoditi različitim potrebama i integrirati u mainstream rješenja. Međutim, postoji zabrinutost zbog njihove pouzdanosti, mogućnosti diskriminacije, privatnosti podataka i nedostupnih korisničkih sučelja. Nadalje, umjetna inteligencija sama po sebi možda neće biti dovoljna za uklanjanje jaza u zapošljavanju osoba s invaliditetom jer ne uzima u obzir društvene stavove i stereotipe.

Ograničena sredstva za istraživanje i razvoj

Izvješće također spominje da se razvoj i komercijalizacija umjetne inteligencije za uključivanje i pristupačnost suočavaju s izazovima, uključujući ograničena sredstva za istraživanje i razvoj, poteškoće u privlačenju kvalificiranih talenata za umjetnu inteligenciju i nedostatak obuke o pristupačnosti za programere. Zbog ovih izazova inovacije često ne dopiju dalje od faze prototipa.

Nedostatak uključenosti osoba s invaliditetom

Prema izvješću, najčešće navedena prepreka usvajanju umjetne inteligencije koja uključuje osobe s invaliditetom je nedostatak uključenosti osoba s invaliditetom i korisnika u razvoj rješenja temeljenih na umjetnoj inteligenciji. To rezultira razvojem AI rješenja koja su irelevantna (jer ne zadovoljavaju stvarne potrebe) i nepraktična (ako rješenja nisu povezana s postojećim politikama, akterima i sustavima podrške). Usvajanje rješenja za osobe s invaliditetom također je ometeno niskom informatičkom pismenošću među onima za koje su rješenja dizajnirana i/ili nedostatkom interoperabilnosti između novih rješenja temeljenih na umjetnoj inteligenciji i postojećeg hardvera i pomoćnih uređaja.

Preporuke

Izvješće uključuje preporuke intervjuiranih dionika. Dionici pozivaju vlade da usvoje mjere protiv diskriminacije, revidiraju politike nabave, poboljšaju kontrolu kvalitete, podrže istraživanje i razvoj, pojednostave mehanizme naknade, uvedu standarde certificiranja za rješenja umjetne inteligencije i uključe obuku o pristupačnosti u informatičko obrazovanje.

Asistivna tehnologija bilježi veliki napredak u 2023

U Portal *Haelio* je tijekom prošle godine objavio više članaka o asistivnoj tehnologiji za osobe s oštećenjem vida. U nastavku slijede informacije o najnovijim uređajima iz 2023. godine.

OrCam izdaje uređaj za čitanje za osobe s oštećenjem vida kojeg pokreće umjetna inteligencija

OrCam Technologies lansirao je svoj *OrCam Read 3*, uređaj koji koristi umjetnu inteligenciju za čitanje teksta naglas za osobe s oštećenjem vida i poteškoćama u čitanju.

Prema priopćenju za tisak procjenjuje se da 253 milijuna ljudi diljem svijeta ima oštećenje vida. Ručni *OrCam Read 3*, koji podržava 17 različitih jezika opremljen je povećalom i postoljem, a mogu ga koristiti osobe s blažim ili težim oštećenjem vida, osobe koje osjećaju umor od čitanja i osobe s neurološkim stanjima koja utječu na sposobnost čitanja.

Aplikacije koje mogu poboljšati vidne sposobnosti kod starijih slabovidnih osoba

Vizualne aplikacije mogu biti važan rehabilitacijski alat za starije slabovidne osobe, prema Nicole Ross, s *New England College of Optometry*, koje je predstavila na Akademiji '23.

“Naša glavna otkrića bila su da nalazimo pozitivne rezultate promjena u inventaru aktivnosti koji se kreću s najvećim rezultatima promjena u domenama čitanja, mobilnosti i ciljeva”, rekla je Ross.

Aplikacija ReBokeh redefinira ulogu asistivne tehnologije za umjereno oštećenje vida

Aplikacija *ReBokeh* koristi kameru na iPhoneu ili iPadu za izmjenu vizualnih postavki i pomaže osobama s umjerenim oštećenjima da bolje vide, prema voditelju na Akademiji '23.

“To je stvarno dobra opcija za pacijente koji imaju dosta dobar, upotrebljiv vid i možda nisu dobri kandidati za namjensku asistivnu tehnologiju, ali im je potrebna dodatna pomoć u svakodnevnom životu”, rekla je Rebecca Rosnberg, MSE, osnivačica i izvršna direktorica *ReBokeh-a*.

EssilorLuxottica uparuje rješenje za sluh, naočale na recept u novom proizvodu

EssilorLuxottica razvija novi proizvod koji će visokokvalitetnu slušnu tehnologiju ugraditi u naočale s dioptrijom, objavila je tvrtka u priopćenju za javnost.

“Naš vlastiti hardver i softver, u kombinaciji s našim dizajnom i proizvodnim mogućnostima, omogućit će nam da uparimo slušna rješenja i dioptrijske naočale u jedan revolucionarni proizvod i da ga iznesemo na tržište kroz naš otvoreni mrežni model”, rekao je Francesco Milleri, izvršni direktor *Essilor Luxottica* i predsjednik Paul du Saillant, zamjenik glavnog izvršnog direktora tvrtke. Nadalje u priopćenju navode: “Kao što smo učinili u vision space-u, bit ćemo prvi koji

će ukloniti stigmatu tradicionalnih rješenja za sluh, zamjenjujući ih udobnošću i stilom.”

Ocutrx lansirao OcuLenz AR/XR slušalice za osobe s uznapredovalom makularnom degeneracijom

Ocutrx Technologies izdao je svoje *OcuLenz* slušalice za proširenu stvarnost/proširenu stvarnost, koje su dizajnirane za poboljšanje vizualne jasnoće za osobe s uznapredovalom makularnom degeneracijom.

Prema priopćenju za tisak, slušalice koriste napredni softver za manipulaciju pikselima za obradu slika iz stvarnog svijeta i ponovno ih stvaraju kao prikaz proširene stvarnosti na preostali dobar vid korisnika. *OcuLenz* nadoknađuje gubitak središnjeg vida, karakterističan za uznapredovalu makularnu degeneraciju, pomicanjem piksela na periferni vid korisnika.